

Вінницький національний аграрний університет
Кафедра аграрного менеджменту та маркетингу

Проректор з науково-педагогічної та
навчальної роботи
Гулько І. В.
«1» вересня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Екологічна економіка

для аспірантів денної форми навчання
третього (освітньо-наукового) рівня освіти
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальності – 051 Економіка

Робоча програма з дисципліни «Екологічна економіка» для підготовки для аспірантів денної форми навчання третього (освітньо-наукового) рівня освіти галузі знань – 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності – 051 Економіка, 15 с.

Розробник:

Логоша Р.В., д.е.н., доцент, доцент кафедри аграрного менеджменту та маркетингу

Викладач:

Логоша Р.В., д.е.н., доцент, доцент кафедри аграрного менеджменту та маркетингу

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри аграрного менеджменту та маркетингу

Протокол 25 серпня 2020 р. № 1

В. о. завідувача кафедри К.В. Мазур

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні навчально-методичної комісії факультету менеджменту та права

Протокол від 25 серпня 2020 р. № 1

Голова комісії факультету Т.В. Піковська

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні науково-методичної комісії університету

Протокол від 26 серпня 2020 р. № 1

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань – <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u>	нормативна	
Блоків – 2	Спеціальність – <u>051 Економіка</u>	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: <u>презентація на тему</u>		3	
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
		5	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи аспіранта – 5	Третього (освітньо-наукового) рівня освіти	16 год.	
		Практичні, семінарські	
		16 год.	
		Лабораторні	
		-	
		Самостійна робота	
		58 год.	
Індивідуальні завдання: год			
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 36% / 64%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування системи знань і навичок про сучасні підходи до еколого-економічної оцінки ефективності господарювання; формування екологічно орієнтованого світогляду, що створює необхідні передумови для прийняття

рішень і здійснення господарської діяльності згідно з принципами сталого розвитку; формування екологічно обґрунтованих пріоритетів соціально-економічного розвитку суспільства щодо виконання вимог міжнародної співпраці в аспектах природоохоронного законодавства; пошук найбільш ефективних шляхів досягнення поставлених цілей на основі виконання умов.

Завдання дисципліни: ознайомлення з сучасною еколого-економічною політикою України; вивченням закономірностей формування економічних відносин в умовах екологічних обмежень та стрімкої глобалізації. До них належать:

- із закономірностями формування інноваційних методів екологізації економіки;
- формування уявлення щодо визначення існуючих взаємозв'язків між вимогами соціально-економічного розвитку, станом навколишнього середовища й умовами життєдіяльності людей; економічних аспектів взаємодії суспільства і природи;
- набуття навичок визначення економічної цінності компонентів навколишнього середовища і виконання еколого-економічних оцінок;
- набуття опанування методичним інструментарієм для економічного обґрунтування оптимальних напрямів соціально-економічного розвитку, що найбільшою мірою відповідають поєднанню економічних та екологічних цілей;
- формування уявлення щодо напрямів підвищення еколого-економічної ефективності національної економіки;
- набуття навичок еколого-економічного обґрунтування господарських рішень;
- визначення існуючих взаємозв'язків між вимогами соціально-економічного розвитку, станом навколишнього середовища й умовами життєдіяльності людей; вивчення економічних аспектів взаємодії суспільства і природи;
- визначення економічної цінності компонентів навколишнього природного середовища і включення еколого-економічних оцінок у систему економічних розрахунків;
- формування системи управління, адекватної завданням раціонального використання факторів довкілля;
- розробка методичного інструментарію для економічного обґрунтування оптимальних напрямів соціально-економічного розвитку що найбільшою мірою відповідають поєднанню економічних та екологічних цілей;
- пошук шляхів підвищення еколого-економічної ефективності національної економіки та її основних підрозділів.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

Після вивчення дисципліни аспірант повинен **знати:**

- загальну характеристику еколого-економічного аналізу;
- основи проведення аналізу шансів (ризиків) підприємств;
- місце еко-аудиту в системі еколого-економічного аналізу;
- методи аналізу впливів проектів на навколишнє середовище: дельфі- метод, листки контрольних запитань, матричний метод, метод накладання карг, моделювання, інші методи;

- методику проведення аналізу аграрних проектів;
- порядок формування еко-балансу та здійснення аналізу результатів діяльності підприємства та впливів на навколишнє середовище із визначенням імовірних екологічних ризиків;
- методику проведення ABC/XYZ-еколого-орієнтованого аналізу матеріалів як комплексної оцінки в якісному аспекті;
- особливості оцінки наслідків застосування техніки;
- формалізовані методи оцінки у розумінні техніко-індукованої оцінки наслідків застосування техніки для забезпечення економічних рішень практичними та вичерпними методами;
- основи аналізу та оціночні підходи в системі інвестиційної привабливості та ризику регіонів України;
- особливості підходу до економічної оцінки лісівничих проектів: специфіка застосування принципу «із та без проекту», взаємозв'язок і відокремленість горизонтальних і вертикальних компонент проекту, обмеження аналізу.

Уміти:

- проводити еколого-економічний аналіз;
- здійснювати аналіз шансів (ризиків);
- проводити екологічний аудит із застосуванням комплексних показників економічного аналізу;
- формувати еко-баланс як звітну форму на підприємстві та проводити аналіз результатів діяльності підприємства та впливів на навколишнє середовище із визначенням імовірних екологічних ризиків;
- проводити ABC/XYZ-еколого-орієнтований аналіз матеріалів як комплексну оцінку в якісному аспекті;
- здійснювати оцінку наслідків застосування техніки;
- забезпечувати економічні рішення практичними та вичерпними методами шляхом використання формалізованих методів оцінки на основі спеціальних показників у розумінні техніко-індукованої оцінки наслідків застосування техніки;
- проводити еколого-економічний аналіз аграрних проектів різних типів із визначенням довгільних ефектів;
- здійснення економічної оцінки земельного ландшафту (підходи, методи);
- проводити аналіз впливів проектів на природне середовище: дельфі- метод, листки контрольних запитань, матричний метод, метод накладання карт, моделювання, інші методи;
- здійснювати аналіз відповідно до оціночних підходів в системі інвестиційної привабливості та ризику регіонів України.

3. Програма навчальної дисципліни

Блок 1. *Теоретичні засади розвитку екологічної економіки.*

Тема 1. Екологічна економіка: предмет, мета та основні задачі вивчення.

Тема 2. Причини і шляхи вирішення еколого-економічних проблем.

Тема 3. Аналіз екологічної політики.

Блок 2. *Механізм реалізації природоохоронної діяльності.*

Тема 4. Теоретичні аспекти управління природоохоронною діяльністю.

Тема 5. Корпоративне екологічне управління.

Тема 6. Механізми та інструменти природоохоронної діяльності.

4. Результати навчання за дисципліною

«Екологічна економіка»

Компетентності	Результати навчання
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК 2	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК 3	Здатність працювати в міжнародному контексті.
ЗК 4	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
ЗК 5	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій в науковій діяльності.
СК 1	Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в економіці та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з економіки та суміжних галузей.
СК 3	Здатність використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та освітній діяльності.
СК 4	Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах вищої освіти та у реальному секторі економіки.
СК 5	Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.
СК 6	Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей розвитку соціально-економічних систем і процесів із застосуванням математичних методів та моделей на мікро-, мезо-, та макрорівнях.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових блоків і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	л	інд.	с.р.		л	п	л	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Блок 1. Теоретичні засади розвитку екологічної економіки.												
Тема 1. Екологічна економіка: предмет, мета та основні задачі вивчення.	15	2	2			11						
Тема 2. Причини і шляхи вирішення еколого-економічних проблем.	15	2	2			11						
Тема 3. Аналіз екологічної політики.	15	4	4			7						
Разом за блоком 1	45	8	8			29						
Блок 2. Механізм реалізації природоохоронної діяльності.												
Тема 4. Теоретичні аспекти управління природоохоронною діяльністю.	15	2	2			11						
Тема 5. Корпоративне екологічне управління.	15	2	2			11						
Тема 6. Механізми та інструменти природоохоронної діяльності.	15	4	4			7						
Разом за блоком 2	60	8	6			29						
Усього годин	90	16	16			58						

6. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Екологічна економіка: предмет, мета та основні задачі вивчення.	2
2.	Тема 2. Причини і шляхи вирішення еколого-економічних проблем.	2
3.	Тема 3. Аналіз екологічної політики.	4
4.	Тема 4. Теоретичні аспекти управління природоохоронною діяльністю.	2
5.	Тема 5. Корпоративне екологічне управління.	2
6.	Тема 6. Механізми та інструменти природоохоронної діяльності.	4
	Разом	16

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.		

7. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Екологічна економіка: предмет, мета та основні задачі вивчення.	2
2.	Тема 2. Причини і шляхи вирішення еколого-економічних проблем.	2
3.	Тема 3. Аналіз екологічної політики.	4
4.	Тема 4. Теоретичні аспекти управління природоохоронною діяльністю.	2
5.	Тема 5. Корпоративне екологічне управління.	2
6.	Тема 6. Механізми та інструменти природоохоронної діяльності.	4
	Разом	16

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
2.		

8. Самостійна робота (для денної форми навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Тема 1. Екологічна економіка: предмет, мета та основні задачі вивчення.	11
2.	Тема 2. Причини і шляхи вирішення еколого-економічних проблем.	11
3.	Тема 3. Аналіз екологічної політики.	7
4.	Тема 4. Теоретичні аспекти управління природоохоронною діяльністю.	11
5.	Тема 5. Корпоративне екологічне управління.	11
6.	Тема 6. Механізми та інструменти природоохоронної діяльності.	7
	Разом	58

9. Індивідуальні завдання

Теми доповідей (презентацій):

1. Концепція інтегрального ресурсу М.Ф. Реймерса, його компоненти.
2. Порушення природного середовища як процес погіршення стану довкілля під впливом антропогенної діяльності.
3. Фізико-біологічний, економічний, фізіологічний, соціальний підходи до оцінки антропогенних процесів впливу на природу.
4. Сучасний рівень порушення екологічної рівноваги на Землі.
5. Забруднення природного середовища та його види.
6. Глобальні наслідки забруднення навколишнього природного середовища.
7. Особливості всіх типів природних ресурсів, їх еколого-економічна оцінка.
8. Функції природи стосовно людини.
9. Економічні властивості природних факторів.
10. Еколого-економічні показники: оцінки і ставки.
11. Еколого-економічні інструменти: принципи формування і механізми дії.
12. Форми еколого-економічних інструментів.
13. Екологічне страхування як еколого-економічний інструмент.
14. Оцінки ресурсу та оцінки середовища.
15. Підходи до економічної оцінки природних ресурсів.
16. Підходи до оцінки змін стану середовища.
17. Моделювання екологічних процесів.

18. Економічний збиток від порушення природного середовища.
19. Вартісний аналіз еколого-економічного збитку.
20. Фактори формування еколого-економічного збитку і методи його оцінки.
21. Визначення екологічної ціни товарів і послуг.
22. Нормативно-правове регулювання формування платежів за використання природних ресурсів.
23. Основні компоненти платного природокористування в Україні.
24. Екологічне ліцензування.
25. Формування та реалізація цільових екологічних програм в Україні.
26. Поняття екологізації економіки, підприємств та способу життя.
27. Методологія оцінки рівня екологізації.
28. Відтворювальний механізм екологізації.
29. Екологізація попиту та виробництва.
30. Екологізація людей і відтворення мотивів екологізації.
31. Екологізація економіки в аспекті сталого економічного розвитку.
32. Особливості всіх типів природних ресурсів, їх еколого-економічна оцінка й охорона.
33. Оцінка запасів екосистем як національного капіталу.
34. Моделювання екологічних процесів.
35. Розміщення виробництва з врахуванням екологічних вимог.
36. Територіальні промислові комплекси: проблеми й перспективи.
37. Визначення економічного збитку, що наноситься народному господарству в результаті нераціонального природокористування.
38. Оцінка абсолютної і відносної ефективності природоохоронних затрат.
39. Міжгалузевий характер вирішення проблем природокористування.
40. Економічне стимулювання природоохоронної діяльності підприємств.
41. Оцінка запасів екосистем та національного капіталу.
42. Екологізація економічного розвитку.
43. Економічний, екологічний і соціальний результати природоохоронної діяльності.
44. Визначення необхідності проведення еколого-економічної реструктуризації промислових підприємств.
45. Міжнародна еколого-економічна діяльність.

10. Критерії оцінювання результатів навчання

Підсумкова оцінка за *аудиторну роботу* виставляється вкінці семестру, після закінчення проведення аудиторних занять з курсу. Це – оцінка участі аспіранта у практичних заняттях та присутності на лекціях. Накопичені оцінки під час проведення різних видів аудиторних робіт надають правомірність такої форми атестації.

Бальна оцінка за кожну частину курсу виставляється при проведенні поточного контролю знань і викладач обов'язково інформує аспірантів про результати оцінювання.

Підсумкова оцінка за *самостійну роботу* – це оцінка результату виконання аспірантами індивідуальних завдань з курсу. Оцінка за самостійну роботу входить в поточний контроль і виставляється в журнал викладача.

Максимально можлива кількість умовних балів за навчальні заняття аспіранта становить 70% (коефіцієнт 0,7).

Залік, як форма підсумкового контролю, проводиться як контрольний захід і є обов'язковим для всіх аспірантів. Максимально можлива кількість умовних балів за залік аспірантом становить 30% (коефіцієнт 0,3).

Аспірант допускається до заліку за результатами поточного контролю знань з дисципліни, якщо він набрав мінімальну кількість балів – 35.

Форма проведення заліку – тестування.

Розподіл балів, які отримують аспіранти

Поточне тестування та самостійна робота						Підсумковий тест (залік)	Сума
Блок 1			Блок 2				100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	30	100
10	12	15	10	12	11		

Рейтингова оцінка за шкалою з навчальної дисципліни «Екологічна економіка»

Оцінка за національною шкалою	Рейтингова оцінка за шкалою навчального закладу (абсолютна кількість балів за дисципліну)	Оцінка за шкалою ECTS	Визначення оцінки ECTS
Відмінно	90-100	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
Добре	82-89	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками
	75-81	C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок
Задовільно	66-74	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків
	60-65	E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії
Незадовільно	35-59	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО з можливістю повторного складання заліку
	01-34	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота для повторного складання заліку

11. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:

- іспити;
- заліки;
- комплексні іспити;
- стандартизовані тести;
- наскрізні проекти;
- командні проекти;
- розрахункові та розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

12. Форми поточного і підсумкового контролю

Порядок оцінювання знань аспірантів з дисципліни «Екологічна економіка» ґрунтується на основних принципах і засадах системи контролю якості знань аспірантів та адаптації її до загальноєвропейських вимог, визначених Європейською системою залікових кредитів. Дана система передбачає організацію *поточного і підсумкового контролю* знань аспірантів, що визначаються на бакалаврському рівні усіх форм навчання, і спрямовується на ефективну реалізацію наступних завдань:

- активізація мотивації аспірантів до систематичної роботи над вивченням дисципліни, переорієнтація їхніх цілей з отримання позитивної оцінки на формування стійких знань, умінь та навичок;
- систематизація знань та активне їх засвоєння впродовж навчання;
- уникнення суб'єктивізму при оцінюванні знань, що забезпечується використанням контрольних заходів поточного контролю та заліку у письмовій формі із застосуванням кредитно-трансферної системи навчання та оцінювання знань аспірантів;
- забезпечення належних умов вивчення програмного матеріалу і підготовки до контрольних заходів, що досягаються шляхом чіткого їх розмежування за змістом та в часі;
- розширення можливостей для всебічного розвитку творчого мислення у аспірантів.

Система контролю враховує різні типи доказів рівня знань аспірантів та має наступні складові:

– *поточний контроль* – має на меті оцінку роботи аспірантів за всіма видами аудиторної роботи з дисципліни «Управління інноваціями» (лекції, практичні заняття) і відображає поточні навчальні досягнення аспірантів в освоєнні програмного матеріалу дисципліни;

– *самоконтроль* призначений для самооцінки аспірантами якості засвоєння навчального матеріалу з дисципліни (розділу, теми). Формою здійснення цього виду контролю є проходження аспірантами тестування за кожною темою дисципліни в мережі Інтранет ВНАУ;

– *рубіжний контроль*, формою якого є атестація з кожної частини курсу, що передбачено програмою навчальної дисципліни та навчальним планом;

– *оцінка результатів самостійної роботи* як важливого компонента навчального процесу, керованого під час індивідуально-консультативної роботи викладача зі аспірантом;

– *підсумковий семестровий контроль* як інтегрована оцінка засвоєння знань з проведенням обов'язкового семестрового заліку.

13. Методичне забезпечення

1. Програма навчальної дисципліни.
2. Лекційний матеріал.
3. Презентації лекцій.
4. Методичні рекомендації з практичної роботи.

14. Рекомендована література

Базова

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».
2. Закон України «Про охорону атмосферного повітря»
3. Закон України «Про рослинний світ»
4. Кодекс України «Про надра»
5. Господарський Кодекс України.
6. Цивільний кодекс України.
7. Бондар Л.О., Курзова В.В. Екологічне право України. Харків : Бурен-книга, 2008. 368 с.
8. Екологічний менеджмент: навч. посібник / За ред. В.Ф. Семенова, О.Л. Михайлюк. Київ : Знання, 2006. 366 с.
9. Макарова Н. С., Гармидер П. Д., Михальчук Л. В. Економіка природокористування: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 322 с.

10. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: підручник. Суми: ВТД “Університетська книга”, 2006. 367 с.

11. Царенко О. М. Основи екології та економіка природокористування: курс лекцій. Практикум: навчальний посібник / О. М. Царенко, О. О. Несветов, М. О. Кадацький. Суми: ВТД “Університетська книга”, 2001. 326 с.

12. Шмандій В. М., Солошич І. О. Управління природоохоронною діяльністю. Київ : ЦНЛ, 2004. 296 с.

Допоміжна література

1. Brown R. Eco-Economy. Building an Economy for the Earth N. Y.: W.W. Norton & Company, 2001.

2. Daly H. Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development.- Boston: Beacon Press, 1996.

3. Daly H. Five Policy Recommendations for a Sustainable Economy // Edc. Juliet B. Schor, Betsy Taylor. Sustainable Planet: Solutions for the 21st Century.- Boston: Beacon Press, 2002.

4. Jarass L. More Jobs, Less Tax Evasion, Better Environment Towards a Rational European Tax Policy. Contribution to the Hearing at the European Parliament.- Brussels, 1996.- 17 October

5. Johansen U., Schmidl-Faber Claudius. Environmental Taxes in European Union: 1980-2001 //Eurostat Statistics in Focus. 2003. № 9- P. 1-6.

15. Інформаційні ресурси

1. Презентації лекційного курсу «Екологічна економіка» (персональний кабінет викладача).

2. Тестові завдання із курсу «Екологічна економіка» (внутрішній сайт ВНАУ)

3. Методичні розробки (внутрішній сайт ВНАУ), репозиторій ВНАУ.